

Το παράδειγμα του Ιώβ (Jean Claude Larchet)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Νοεμβρίου 17, 2016

Το βιβλίο του Ιώβ αποτελεί, σχετικά με το ζήτημα του πόνου, έναν από τους βαθύτερους και δυνατότερους στοχασμούς που έχουν ποτέ γραφτεί. Το συγκεκριμένο βιβλίο με το πνεύμα που το διατρέχει τοποθετείται στο μεταίχμιο Παλαιάς και Καινής Διαθήκης.

Ο Θεός δεν είναι η αιτία των δεινών που συμβαίνουν ξαφνικά στον Ιώβ

Αποτελεί διδαχή του βιβλίου του Ιώβ το ότι ο Θεός δεν είναι η αιτία των δεινών που συμβαίνουν ξαφνικά στον Ιώβ, και πέρα από αυτόν, στους ανθρώπους.

Ο Ιώβ, βέβαια, σε όλο το βιβλίο, φαίνεται να βλέπει στον Θεό τον δημιουργό αυτών που του έχουν συμβεί. Αυτό μαρτυρεί τη βαθιά πίστη του στον Θεό, την αφοσίωσή του σ' Αυτόν, τον σεβασμό στην παντοδυναμία Του, την ελπίδα του στο πρόσωπό Του. Η συγκεκριμένη στάση μαρτυρείται και από το γεγονός ότι ο Ιώβ, ενώ θεωρούσε ότι ο Θεός βρίσκεται στην αρχή αυτών που του συμβαίνουν, αρνείται να Τον κατηγορήσει, να αμφισβητήσει τη δικαιοσύνη και την αγαθότητά Του, και να ξεσηκωθεί εναντίον Του.

Θα σημειώσουμε, ωστόσο, ότι ο Ιώβ βλέπει στο πρόσωπο του Θεού Εκείνον που του έχει δώσει όλα τα προηγούμενα αγαθά του. Στη δυστυχία του, εξακολουθεί να Τον δοξολογεί για αυτά, και θεωρεί φυσιολογικό ότι εκείνα τα αγαθά, που δεν τα άξιζε και του δόθηκαν από τον Θεό δωρεάν, του αφαιρέθηκαν επίσης χωρίς λόγο: «Γυμνός απ' την κοιλιά βγήκα της μάνας μου, γυμνός και θα γυρίσω πίσω στη μάνα γη. Ο Κύριος όλα τα έδωσε, ο Κύριος και τα πήρε πίσω. Ευλογημένο να είναι το όνομά Του στους αιώνες» (Ιώβ 1, 21). Όπως παρατηρεί ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος στο Υπόμνημά του για το συγκεκριμένο χωρίο, ο Ιώβ, μακράν από το να κατηγορήσει τον Θεό ότι του έχει αφαιρέσει αυτά τα αγαθά, θεωρεί ότι δεν του ανήκαν, και Τον δοξολογεί ιδιαίτερα για το γεγονός ότι του τα προσέφερε. Την ίδια στάση τηρεί ο Ιώβ και απέναντι στη γυναίκα του, όταν αυτή έρχεται να του προτείνει να καταραστεί τον Θεό• και πραγματικά τής απαντάει: «Μόνο τα καλά θα δεχόμαστε από τον Θεό; Δεν πρέπει να δεχτούμε και τα άσχημα;» (Ιώβ 2, 10). Και ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος σχολιάζει αυτούς τους λόγους ως εξής: «Για ποιο λόγο έδωσε τα αγαθά; Όχι επειδή το άξιζαν. Ούτε λοιπόν και τώρα να θλιβόμαστε, επειδή ταλαιπωρούμαστε ενώ δεν αξίζουμε κάτι τέτοιο. Όταν μάλιστα εκείνος ήταν κυρίαρχος και μπορούσε να δώσει μόνο τα κακά. Αφού όμως έδωσε και αγαθά, γιατί στενοχωριόμαστε;».

Ο Θεός, λοιπόν, που εμφανιζόταν πρωτίστως ως Εκείνος που έδωσε στον Ιώβ τα προηγούμενα αγαθά του, παρουσιάζεται επίσης, και τούτο είναι πολύ ζωηρό στον επίλογο του βιβλίου, και ως Εκείνος που τον αποκαθιστά στα αγαθά του και μάλιστα του παρέχει μεγαλύτερα αγαθά (Ιώβ 42, 10-16). Μεταξύ των δύο αυτών χρονικών σημείων, ο Θεός εμφανίζεται ως Εκείνος στον Οποίο ο Ιώβ πρέπει και οφείλει νόμιμα να ελπίζει, ώστε να υποφέρει τα δεινά που τον συνθλίβουν, και επίσης να ελευθερωθεί από αυτά.

Τα δεινά που συμβαίνουν στον Ιώβ δεν αποτελούν τιμωρία για τις προσωπικές του αμαρτίες

Συνιστά θεμελιώδη διδαχή του βιβλίου του Ιώβ η διδασκαλία ότι τα δεινά που του συμβαίνουν (όπως και αντίστοιχα αυτά που συμβαίνουν γενικά στους ανθρώπους) δεν αποτελούν τιμωρία για κάποιο προσωπικό αμάρτημα.

Οι φίλοι του Ιώβ επιζητούν να του αποδείξουν και να τον κάνουν να παραδεχτεί το αντίθετο, δηλαδή ότι οι δυστυχίες του είναι μια δίκαιη τιμωρία του Θεού για τις αμαρτίες του.

Οι φίλοι του Ιώβ τοποθετούνται σε μια λογική που κυριαρχεί στην Παλαιά Διαθήκη σύμφωνα με την οποία, σε τούτο τον κόσμο, ο Θεός ανταμείβει τους δίκαιους και τιμωρεί τους πονηρούς. Αυτό το σχήμα επιβεβαιώνεται σε όλο το χρονικό διάστημα με τα λόγια τους: «Όσοι καλλιεργούν την αδικία και σπέρνουν τη συμφορά, αυτοί αδικία και συμφορά θερίζουν. Με ένα φύσημα του Θεού καταστρέφονται, με την πνοή της οργής του αφανίζονται» (Ιώβ 4, 8-9)• «Όλη η ζωή του ασεβούς είναι ένα συνεχές μαρτύριο» (Ιώβ 15, 20)• «Έτσι θα συμβεί και σε όλους εκείνους που τον Θεό ξεχνούν» (Ιώβ 8,13)• «Μα δεν αφήνει ο Θεός ποτέ τον ευσεβή, ενώ βοήθεια στους κακούς δεν πρόκειται να δώσει» (Ιώβ 8,20)• «Ο κακός γίνεται το θύμα τρομακτικών φόβων που τον ακολουθούν βήμα προς βήμα. Η πείνα γίνεται ο σύντροφός του και η δυστυχία στέκει πλάι του. Η αρρώστια θα του καταφάει το δέρμα» (Ιώβ 18, 11-13)• «Αφότου έβαλε ο Θεός πάνω στη γη τον άνθρωπο, ο θρίαμβος των κακών δεν διαρκεί πολύ και η χαρά του ασεβούς δεν διαρκεί παρά μια στιγμή μονάχα» (Ιώβ 20, 4-5)• «Αυτή είναι η ανταπόδοση που θα έχει ο ασεβής, αυτή είναι η κληρονομιά που ο Θεός τού ορίζει» «αύτη η μερίς ανθρώπου ασεβούς παρά Κυρίου και κτήμα υπάρχοντων αυτώ παρά του επισκόπου» (Ιώβ 20, 29• πρβλ. 20, 5-28• 27,13-24)• «[Ο Κύριος] πληρώνει τον καθένα σύμφωνα με τα έργα του, και στον καθένα δίνει ανάλογα με τη διαγωγή του» (Ιώβ 34, 11)• «Να γνωρίζεις [...] ότι ό Κύριος δεν απορρίπτει τον άκακο, και δεν αφήνει τον ασεβή να ζει με όλη την ισχύ του» (Ιώβ 36, 5-6).

Ξεκινώντας από αυτές τις αρχές, οι φίλοι του Ιώβ συμπεραίνουν ότι βασανίζεται και

υποφέρει διάφορες δυστυχίες, αναγκαστικά επειδή είναι αμαρτωλός• αν ήταν δίκαιος, όπως συνεχίζει αδιάκοπα να διατείνεται, θα εξακολουθούσε να απολαμβάνει όλες τις μορφές της ευημερίας και του πλούτου, και δεν θα τον είχε αφανίσει η δυστυχία. Ο πρώτος στόχος όλων των λόγων τους είναι λοιπόν να προκαλέσουν την εμφάνιση, αν όχι της προφανούς και συνειδητής ενοχής του Ιώβ, τουλάχιστον της κρυμμένης και ασυνείδητης ενοχής του, και να τον πείσουν γι' αυτή: «Η συνείδηση του λάθους σου υπαγορεύει τα λόγια σου» (Ιώβ 15, 5)• «Εξαιτίας της ευσέβειάς σου [ο Κύριος] σε ελέγχει; [...] Μήπως μάλλον για τη μεγάλη κακία σου και τις δίχως τέλος ανομίες σου;» (Ιώβ 22, 4-5)• «Είπες: “Η συμπεριφορά μου είναι καθαρή κι άμεμπτος είμαι στα μάτια Του”. Αλλά αν ο Θεός ήθελε να μιλήσει, [...] θα μάθαινες ότι σου ζητά λογαριασμό για το λάθος σου. [...] Εκείνος γνωρίζει την πανουργία του ανθρώπου. Βλέπει την ανομία και την παρακολουθεί» (Ιώβ 11, 4-11).

Επειδή θεωρούν ότι η αμαρτία του Ιώβ αποτελεί την αρχή των δεινών του, τον προσκαλούν να μεταμεληθεί, και βλέπουν τη μετάνοια ως το μόνο μέσο για να βάλει τέρμα στην αμαρτία του: «Λοιπόν, να συμφιλιωθείς με τον [Κύριο] και να κάνεις ειρήνη μαζί Του: έτσι θα βρεις την ευτυχία. [...] Κι αν γυρίσεις πίσω [στον Κύριο] κι αν διώξεις μακριά από το σπίτι σου την αδικία [...] ό,τι αποφασίζεις θα το πετυχαίνεις. [...] Τα χέρια σου να είναι καθαρά και θα σωθείς» (Ιώβ 22, 21-30)• «Αλλά αν συ προσφύγεις στον Θεό και δέσσαι στον Κύριο από τώρα, Αυτός θα σου στείλει τη χάρη Του και θα αποκαταστήσει το σπίτι ενός δικαίου» (Ιώβ 8, 5-6)• «Στρέψε την καρδιά σου προς τον Θεό, ύψωσε τα χέρια σου προς Αυτόν. Αποκήρυξε την ανομία που λερώνει τα χέρια σου, και μην αφήσεις την αδικία να μένει άλλο στο σπίτι σου. [...] Τότε θα λησμονήσεις τη δοκιμασία σου» (Ιώβ 11, 13-16).

Εκφράζουν έτσι μια λαθεμένη αντίληψη για τον Θεό, την αγαθότητά Του και τη δικαιοσύνη Του. Αποκαλύπτουν όμως και μια εσφαλμένη άποψη θεωρώντας ότι τα παθήματα και τα δεινά που συμβαίνουν στον άνθρωπο αποτελούν τιμωρία για λάθη του παρόντος και του παρελθόντος, ποινή για τη δική του ενοχή, ή ότι οπωσδήποτε συνδέονται υποχρεωτικά με τις προσωπικές του αμαρτίες.

Όταν, πεπεισμένοι από τις απαντήσεις του Ιώβ που αδιάκοπα διακηρύσσει την αθωότητά του, οι τρεις φίλοι του σταματούν να μέμφονται την υπευθυνότητά του, (Ιώβ 32,1) ενεργούν με τον τρόπο αυτό απλά και μόνο για να κατηγορήσουν τον Θεό για αδικία. Συνεχίζουν, με άλλα λόγια, να δημιουργούν, με τη μια ή την άλλη σημασία, μια αναγκαία σχέση αιτίου-αποτελέσματος μεταξύ των δεινών που συμβαίνουν σε έναν άνθρωπο, της αμαρτίας του και της δικαιοσύνης του Θεού: Αν ο άνθρωπος υποφέρει, αυτό γίνεται επειδή έχει αμαρτήσει κι ο Θεός τον τιμωρεί δικαίως. Αν, κατά συνέπεια, επιβεβαιωθεί ότι ο Ιώβ υποφέρει χωρίς να έχει αμαρτήσει, αυτό σημαίνει ότι ο Θεός είναι άδικος. Δεν ξεφεύγουν από αυτή τη δυαδική λογική και αποδεικνύονται ανίκανοι να αντιμετωπίσουν, για παράδειγμα, το

ενδεχόμενο να υποφέρει ο άνθρωπος χωρίς να έχει αμαρτήσει ή να έχει πιθανόν αμαρτήσει χωρίς όμως να υποφέρει κατ' ανάγκη, κι ότι στις δύο αυτές περιπτώσεις ο Θεός εξακολουθεί να είναι δίκαιος.

Η άποψη και η στάση των φίλων του Ιώβ αποδοκιμάζονται τόσο από θεολογική σκοπιά όσο και από ηθική και πνευματική. Είναι χαρακτηριστικό ότι πολλοί σχολιαστές έχουν διακρίνει στη σύζυγο και τους φίλους του Ιώβ κρυμμένους τύπους του διαβόλου πίσω από το προσωπείο όχι μόνο μιας ψεύτικης σοφίας αλλά και μιας υποκριτικής συμπόνιας.

Πραγματικά, η στάση τους είναι ύπουλη και δόλια καθώς, ενώ ισχυρίζονται ότι βοηθούν τον Ιώβ να κατανοήσει τα αίτια των δοκιμασιών του και τον παρηγορούν γι' αυτές, δεν κάνουν τίποτε άλλο παρά να τον εξουθενώσουν ακόμη πιο πολύ, προσθέτοντας και ηθικά και πνευματικά βάσανα στα φυσικά που περνάει, όταν επιχειρούν να τον κάνουν να παραδεχτεί ότι είναι ο ίδιος υπεύθυνος για ό,τι του συμβαίνει, εξαιτίας των σφαλμάτων του.

Σε ό,τι αφορά τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τον Θεό και τις σχέσεις Του με τους ανθρώπους, αυτός αποδοκιμάζεται από τον Ιώβ [«Θεωρείτε ότι υπερασπίζεστε τον Θεό με λόγους πονηρούς και την αιτία Του με λόγους ψεύδους;» (Ιώβ 13, 7)], αλλά επίσης και κατεξοχήν από Αυτόν τον ίδιο τον Θεό, ο Οποίος αναδεικνύει τη ριζική υποκρισία, ενώ κάνει την αλήθεια να λάμψει από την πλευρά του Ιώβ: «Είπε ο Κύριος στον Ελιφάζ τον Θαιμανίτη “Θύμωσα πολύ με σένα και με τους δύο φίλους σου γιατί δεν μιλήσατε σωστά για μένα όπως ο δούλος μου ο Ιώβ”» (Ιώβ 42, 7).

Από τη μελέτη του βιβλίου του Ιώβ συνάγεται ότι καμιά σχέση δεν υπάρχει αναγκαστικά ανάμεσα στα δεινά που υποφέρει ένας άνθρωπος κατά τη διάρκεια της ζωής του και στις αμαρτίες που θα έχει προσωπικά διαπράξει.

Η άποψη ότι ο άνθρωπος πρέπει να υφίσταται δεινά ως τιμωρία για τις αμαρτίες που έχουν κάνει οι πλησίον του απορρίπτεται με τον ίδιο τρόπο. Η άποψη ότι τα δεινά θα έχουν αποδοθεί σε μια ενοχή της φύσης, της οποίας υπεραμύνονται οι φίλοι του Ιώβ, δεν φαίνεται να γίνεται αποδεκτή από τον ίδιο τον Ιώβ.

Ο Ιώβ δικαιολογημένα αρνείται να συνδέσει την προσωπική του ενοχή με τα δεινά που του συμβαίνουν

Η αντίληψη του Ιώβ είναι αντίθετη με αυτή των φίλων του. Η συνείδησή του δεν του απαγγέλλει καμιά κατηγορία• επικαλείται την εντιμότητα της στάσης του και της συμπεριφοράς του απέναντι στον Θεό (Ιώβ 23, 11-12), κάνει μνεία των αρετών του

(Ιώβ 29,12-17• 30, 24-25• 31, 1-34) και δεν παύει να διακηρύσσει την αθωότητά του (πρβλ. Ιώβ 6, 24• 7, 20• 9, 20• 11, 4• 13, 15-18.23• 23,10• 27, 3-6• 32,1). Ενδόμυχα πιστεύει ότι τα βάσανα που περνάει δεν είναι δυνατόν να αποτελούν ποινή για τα παραπτώματά του ούτε και φυσικό επακόλουθό τους.

Παρά ταύτα, ο Ιώβ δεν είναι υπερήφανος και αλαζόνας. Τα λόγια του μαρτυρούν την ταπεινώσή του, καθώς και το πνεύμα της μετάνοιας. Φαίνεται εντελώς διατεθειμένος να αναγνωρίσει την αμαρτωλότητά του: «Διδάξτε με, λοιπόν, κι εγώ σωπαίνω• δείξτε μου σε τι έσφαλα» (Ιώβ 6, 24). Γνωρίζει ότι, πέρα από κάθε αμφιβολία, δεν είναι εντελώς αγνός: «Ποιος είναι καθαρός από ρύπο; Κανένας βέβαια» (Ιώβ 14, 4). Εντούτοις, υπάρχει τόσο μεγάλη δυσαναλογία ανάμεσα στην ενδεχόμενη ενοχή του και τα δεινά που καλείται να υποφέρει, ώστε να μην έχει τη δυνατότητα να διακρίνει τη σχέση αιτίας-αποτελέσματος ούτε και τον δεσμό μεταξύ αυτής και των δεινών.

Αντίστροφα εξάλλου, ο Ιώβ αρνείται να συσχετίσει το γεγονός ότι είναι δίκαιος με τον πλούτο που απολάμβανε προηγουμένως, αναγνωρίζοντας τον τελευταίο ως δωρεάν προσφορά του Θεού και όχι ως ανταμοιβή για τα καλά του έργα (πρβλ. Ιώβ 2, 10.175).

Ο Ιώβ δεν τρέφει αυταπάτες θεωρώντας τον εαυτό του δίκαιο. Η δικαιοσύνη του επιβεβαιώνεται από τον συγγραφέα του βιβλίου που αρχίζει τη διήγησή του ως εξής: «Στην Αυσίτιδα ζούσε κάποτε ένας άνθρωπος που ονομαζόταν Ιώβ. Ο άνθρωπος αυτός ήταν δίκαιος και τέλειος, σεβόταν τον Θεό και αποστρεφόταν το κακό» (Ιώβ 1, 1). Στο υπόμνημά του ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος επιμένει ιδιαίτερα στη λέξη «άμεμπτος»: «Το κείμενο δεν γράφει αναμάρτητος αλλά άμεμπτος, δηλαδή ότι δεν του έβρισκες ψεγάδι. Όχι μόνο δεν έπραττε πράξεις βεβαρημένες με την αμαρτία αλλά ούτε αξιόμεμπτες και αξιοκατάκριτες πράξεις». Επιπλέον και τα ποιοτικά χαρακτηριστικά του Ιώβ επιβεβαιώνονται από τον Ίδιο τον Θεό, ο οποίος, δύο φορές, λέει στον Σατανά όταν αυτός εμφανίζεται μπροστά Του: «Πρόσεξες τον δούλο μου τον Ιώβ; Δεν υπάρχει άλλος σαν αυτόν πάνω στη γη. Είναι άνθρωπος ακέραιος, δίκαιος, ευθύς, με σέβεται και αποστρέφεται το κακό» (Ιώβ 1, 8• 2, 3). Όπως παρατηρεί ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος, «Ο Θεός δίνει τη μαρτυρία ότι [ο Ιώβ] είναι άμεμπτος». Στα μάτια του Θεού, ο Ιώβ είναι ακόμη ο πιο άγιος άνθρωπος της εποχής του. Θεωρεί ανύπαρκτη την ακαθαρσία που ο Ιώβ είναι διατεθειμένος να ομολογήσει (πρβλ. Ιώβ 14, 4).

Ο Ιώβ δεν ασπάζεται την αντίληψη της «έμφυτης δικαιοσύνης» του Θεού, την οποία εκφράζουν οι φίλοι του. Η πραγματικότητα διαψεύδει την άποψη ότι τα δεινά που ο άνθρωπος καλείται να υποστεί θα αποτελούσαν τιμωρίες για τα παραπτώματά του, επειδή έχουμε τη δυνατότητα να παρατηρούμε πολλούς αθώους που έχουν υποστεί τέτοια δεινά. Ο Ιώβ υπενθυμίζει κυρίως ολόκληρους πληθυσμούς που, αν και πιστοί στον Θεό, έχουν πέσει άδικα θύματα καταπίεσης και εκμετάλλευσης και έχουν

καταντήσει να υφίστανται κάθε είδους ταλαιπωρία και εξαθλίωση (Ιώβ 24, 1-12• βλέπε και 9, 23).

Ο Ιώβ παρατηρεί αντίθετα ότι πολλοί από όσους διαπράττουν το κακό είναι πλούσιοι: «Γιατί ο Θεός αφήνει να ζουν οι ασεβείς, να γερνάνε και τα αγαθά τους να πληθαίνουν; Βλέπουν τους απογόνους τους να στεριώνουν. [...] Η ειρήνη στα σπίτια τους δεν απειλείται και το μαστίγιο του Θεού τούς προστατεύει. Πάντα σφριγηλός και γόνιμος ο ταύρος τους κι η αγελάδα τους γεννάει δίχως αποβολές. [...] Τραγούδια λένε με τύμπανα και κιθάρες και με τον ήχο της φλογέρας χαίρονται. Περνούν ευτυχισμένα τη ζωή τους• [...] Ωστόσο λένε στον Θεό: “Άσε μας ήσυχους. Δεν θέλουμε να μάθουμε το θέλημά Σου!”. Μα δεν κρατούν την ευτυχία τους στο χέρι, χωρίς να ’ναι ο Θεός στις συμβουλές τους μέσα; Βλέπεις συχνά να σβήνει το λυχνάρι της ζωής του ασεβούς, να τον χτυπάει η δυστυχία, η θεία οργή να καταστρέφει τ’ αγαθά του, ο άνεμος σαν άχυρο να τον σκορπά και η λαίλαπα σαν σκύβαλο να τον πηγαίνει και να τον φέρνει;» (Ιώβ 21, 7-18• πρβλ. 21,19-34). Η ίδια διαπίστωση απαντά και σε άλλα βιβλία της Παλαιάς Διαθήκης. Έτσι ο Ψαλμωδός αναφωνεί: «Ζήλεψα τους ασεβείς βλέποντας την ειρήνη των αμαρτωλών. [...] Ο μόχθος των ανθρώπων σε εκείνους δεν υπάρχει. Και σαν τους άλλους σκληρά δεν τιμωρούνται. [...] Και ο λαός μου στρέφεται σε αυτούς, καθώς σε αυτούς βρίσκει ευτυχισμένες μέρες. [...] Να ποιοι είναι οι αμαρτωλοί: αυτοί που ευημερούν και ακμάζουν» (Ψαλμ. 72, 3-12). Ο προφήτης Ιερεμίας ρωτάει τον Θεό: «Γιατί ευτυχούν οι ασεβείς; Γιατί όλοι οι άπιστοι απολαμβάνουν την ασφάλεια και την ειρήνη;» (Ιερ. 12, 1). Και ο προφήτης Μαλαχίας διαπιστώνει: «Τώρα φτάσαμε εμείς να καλοτυχίζουμε τους υπερóπτες; Όσοι αμαρτάνουν ευημερούν προκαλούν τον Θεό και σώζονται» (Μαλ. 3,15).

Ο διάβολος είναι η πρώτη αιτία των παθημάτων και των άλλων δεινών του Ιώβ

Ο Σατανάς με κίνητρο τη μοχθηρία και τον φθόνο του είναι η πρωταρχική αιτία των δεινών που συμβαίνουν στον Ιώβ. Σαφή ένδειξη γι’ αυτό μας δίνει ο συγγραφέας της διήγησης. Όταν ο Σατανάς λέει στον Θεό: «Βάλε το χέρι σου και ακούμπησε τα υπάρχοντά του• σου ορκίζομαι ότι θα σε βλασφημήσει δημόσια» (Ιώβ 1, 11). Δεν υπάρχει κανένα ζήτημα να πράξει κάτι τέτοιο ο Θεός. Ο Σατανάς είναι αυτός που, σύμφωνα με το δικό του θέλημα, θα επιφορτιστεί με τούτο το έργο και θα γίνει ο πρόξενος όλων των δυστυχιών του Ιώβ που θα ακολουθήσουν. Στον δεύτερο κύκλο της συζήτησης, επαναλαμβάνεται η ίδια διαδικασία και ο Σατανάς ακόμη σαφέστερα προσδιορίζεται ως ο αυτουργός της ασθένειας και των παθημάτων που εμφανίζονται στον Ιώβ: «Ο Σατανάς αποχώρησε από τη σύναξη του Θεού και πλήγωσε τον Ιώβ με κακότητες έλκος από τα πόδια ως την κορυφή της κεφαλής» (Ιώβ 2, 7). Όπως

παρατηρεί ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος: «Γιατί καμιά επίθεση εναντίον αυτού (του Ιώβ) δεν προκλήθηκε από τον Θεό, αλλά όλα προέρχονταν από το χέρι του διαβόλου».

Ο ίδιος ο διάβολος διατηρεί εξάλλου την πρωτοβουλία σε όλη τη διαδικασία κατασυκοφάντησης του Ιώβ ενώπιον του Θεού, όταν διαβεβαιώνει ότι αποκλειστικά και μόνο για λόγους συμφέροντος ο Ιώβ Τού είναι πιστός (πρβλ. Ιώβ 1, 9- 2, 4).

Αν δεν είχε επέμβει ο Σατανάς, ο Ιώβ κατά πάσα πιθανότητα θα είχε συνεχίσει να απολαμβάνει την ευημερία που του είχε δωρίσει ο Θεός αρχικά, και στην οποία θα τον αποκαταστήσει τελικά. Και τούτο δείχνει διπλά ότι δεν είναι το θέλημα του Θεού ουσιαστικά να συμβαίνουν στον Ιώβ δεινά.

Ο Ιώβ ήταν δίκαιος την περίοδο της ευημερίας του, πριν να χτυπηθεί από τη δυστυχία. Και τούτο δείχνει ότι η δυστυχία δεν αποτελεί προϋπόθεση της δικαιοσύνης ούτε και μέσο για να φτάσει κάποιος σε αυτή, ακόμη και αν είναι αλήθεια ότι αφού ξεπέρασε τη δοκιμασία, η αρετή του Ιώβ εκδηλώθηκε με ακόμη λαμπρότερο τρόπο.

Παρ' όλα αυτά, ο διάβολος, και όχι ο Θεός, αμφέβαλλε για τη σταθερότητα της συμπεριφοράς του και είχε ανάγκη να την επαληθεύσει. Το βιβλίο του Ιώβ παρέχει σαφή μαρτυρία για τον καθοριστικό ρόλο των ενεργειών του διαβόλου στον κόσμο για να γεννήσει μέσα σ' αυτόν δεινά και παθήματα, με κίνητρο τον φθόνο και τη μοχθηρία του.

Τίθεται, ωστόσο, ένα πρόβλημα εξαιτίας του γεγονότος ότι ο Θεός επιτρέπει στον διάβολο να ενεργήσει όπως ενεργεί. Ο Σατανάς για να πραγματώσει τα σχέδιά του, ζητάει και παίρνει την άδεια από τον Θεό (Ιώβ, 1,11-12• 2, 5-6).

Θεωρούμε, στο σημείο αυτό ότι αξίζει, εκ μέρους του συγγραφέα της διήγησης, η ίδια προσοχή και φροντίδα που θα κινητοποιήσει τους Πατέρες όταν θα υποστηρίξουν ότι τα δεινά συμβαίνουν στον άνθρωπο με την παραχώρηση του Θεού: να αποφύγουμε να δημιουργήσουμε την εσφαλμένη πεποίθηση ότι υπάρχει κάποια αυτόνομη αρχή του κακού που αντιπαλεύει μια αντίστοιχη αρχή του καλού, με ενδεχόμενο η πρώτη να έχει την ικανότητα να επικρατεί και να υποσκελίζει τη δεύτερη. Η ιδέα της παντοδυναμίας του Θεού κυριαρχεί στο σύνολο του βιβλίου του Ιώβ: αυτή η ιδέα απαντά στα λόγια των φίλων του Ιώβ, αλλά και στα λόγια του ίδιου του Ιώβ (Ιώβ 9, 4-13• 12,10.14-25• 42, 2) και, τέλος, κατέχει σημαίνουσα θέση και στον λόγο αυτού του Ίδιου του Θεού (Ιώβ 38, 4-40, 26).

Η αρχή του βιβλίου μάς παρουσιάζει τον Σατανά, έναν άγγελο που είχε πέσει, ο οποίος μαζί με τους αγγέλους καλείται να δίνει αναφορά στον Θεό για τη δράση του πάνω στη γη (πρβλ. Ιώβ 1,6-7• 2,1-2). Μπορούμε να διακρίνουμε ότι, ενώ επιτρέπει τη

συγκεκριμένη δράση, ο Θεός δεν την προκρίνει, αλλά αντίθετα την περιορίζει σε μια κατεύθυνση που ευνοεί τον άνθρωπο και τη δημιουργία, που αποτελεί έκφραση της Πρόνοιάς Του, (γιατί, παρατηρήσαμε, ότι χωρίς Αυτή -με άλλα λόγια, αν οι δυνάμεις του πονηρού κινούνταν ελεύθερα- ο κόσμος θα είχε βουλιάξει και καταστραφεί από αυτές): «Είπε τότε ο Κύριος στον Σατανά: “Ορίστε, σου παραδίδω όλα τα υπάρχοντά του• μόνο πάνω στον ίδιο να μην απλώσεις χέρι”» (Ιώβ 1,12)• «Είπε τότε ο Κύριος στον Σατανά: “Ορίστε, σου τον παραδίδω• μόνο να μην πειράξεις τη ζωή του”» (Ιώβ 2, 6).

Στο σημείο αυτό συναντάμε και πάλι την πηγή του κακού: είναι η ελευθερία που χορήγησε ο Θεός σε όλα τα λογικά όντα (αγγέλους και ανθρώπους) κατά τη δημιουργία τους. Πρόκειται για μια δωρεά, της οποίας τη χρήση, από σεβασμό προς αυτά, τους παραχώρησε σε μεγάλο βαθμό, ακόμη και αν αυτή η χρήση δεν είναι «επ’ αγαθώ».

Από την άποψη αυτή, ο Ιώβ πρέπει να υποφέρει επειδή είναι δίκαιος και όχι αμαρτωλός

Ο διάβολος καταπιάνεται λοιπόν με τον Ιώβ, με σκοπό, προπαντός, να τον κάνει να πέσει, να αμαρτήσει. Κίνητρά του είναι η μοχθηρία και ο φθόνος.

Αυτό το γεγονός επιβεβαιώνει με έναν άλλο τρόπο ότι ο άνθρωπος δεν πρέπει να υποφέρει επειδή είναι αμαρτωλός, και αναιρεί την ιδέα ότι το πάθημα θα ήταν αναγκαστικά μια τιμωρία για ένα προσωπικό αμάρτημα ή μια φυσική συνέπεια αυτού. Μπορούμε, πραγματικά, να πούμε αντίστροφα ότι επειδή είναι δίκαιος και όχι αμαρτωλός πρέπει ο Ιώβ να υποφέρει: η αγιότητα του προκαλεί τον φθόνο του διαβόλου και διεγείρει την εμπαθή δραστηριότητα του.

Πρέπει να επισημανθεί ότι στο σημείο αυτό εντοπίζουμε και πάλι τον αρνητικό δεσμό που αναπτύσσεται μεταξύ του παθήματος και της αμαρτίας, τον οποίο υπογραμμίσαμε στο προηγούμενο κεφάλαιο: ο διάβολος χρησιμοποιεί το πάθημα, στηρίζεται σε αυτό, για να σπρώξει τον άνθρωπο στην αμαρτία.

Ο Ιώβ ενοχοποιεί την πεπτωκυία φύση ως δεύτερη αιτία

Ο Ιώβ φαίνεται να αγνοεί ότι είναι ο διάβολος αυτός που τον πολεμάει. Πιστεύει ότι ο Θεός βρίσκεται πίσω από τα παθήματά του, αρνείται όμως να Τον κατηγορήσει, και δεν αντιλαμβάνεται για ποιο λόγο θα τον πολεμούσε ο Θεός, καθώς θεωρεί τον εαυτό

του άμεμπτο απέναντι Του. Τούτη η άγνοια του Ιώβ, οι αναρωτήσεις και η αμφιβολία που γεννά μέσα του η άγνοια, η αβεβαιότητα και η ανησυχία που προκύπτουν από αυτή αποτελούν μέρος των δοκιμασιών του Ιώβ και συμβάλλουν με τον πιο ηχηρό και εντυπωσιακό τρόπο στην εκδήλωση της τυφλής εμπιστοσύνης του στον Θεό και την έκφραση της απόλυτης πίστης του σε Αυτόν.

Αναζητώντας μια απάντηση στα ερωτήματα που αναφύονται, ο Ιώβ ενοχοποιεί παρά ταύτα την ακαθαρσία που θα επηρέαζε κάθε άνθρωπο από τη σύλλησή του: «Γιατί ποιος είναι ο καθαρός από τον ρύπο; Κανείς βέβαια. Ακόμη κι αν η ζωή του πάνω στη γη διαρκούσε μόνο μία μέρα» (Ιώβ 14, 4-5). Το συγκεκριμένο χωρίο συσχετίζεται συχνά από τους ερμηνευτές με τον 7ο στίχο του 50ού ψαλμού: «Δες ότι μέσα στην ανομία γεννήθηκα • στην αμαρτία ζω, αφότου με γέννησε η μητέρα μου». Η ουσία του προβλήματος, ωστόσο, είναι να μάθουμε πώς πρέπει να κατανοούμε τις έννοιες του «ρύπου» και της «αμαρτίας». Κάποιοι ερμηνευτές τις έχουν προσεγγίσει στο πλαίσιο μιας αμαρτίας για την οποία κάθε άνθρωπος θα ήταν ένοχος εκ φύσεως: πρόκειται για εξήγηση που προεξοφλεί ή επιβεβαιώνει το δόγμα του ιερού Αυγουστίνου περί προπατορικού αμαρτήματος. Άλλοι πάλι θεώρησαν ότι αυτές οι καταφάσεις στόχευαν στη (φυσική) ακαθαρσία που συνοδεύει τον άνθρωπο κατά τη σύλληψη (πρβλ. Λευιτ. 15,19 κ.ε.) και τη γέννησή του (πρβλ. Λευιτ. 12, 2), χωρίς αυτή η ακαθαρσία να εμπλέκει κάποιον άλλο παράγοντα παρά μόνο κάποια ηθική αδυναμία και κάποια ροπή προς την αμαρτία, και άλλοι, τέλος, υπενθυμίζουν τον όρο «ο νόμος της αμαρτίας», δηλαδή τις περιοριστικές συνέπειες του προπατορικού αμαρτήματος που επηρεάζουν κάθε άνθρωπο από την ώρα που γεννιέται, χωρίς ωστόσο για όλες αυτές να είναι προσωπικά αμαρτωλός ή ένοχος. Σχολιάζοντας αυτούς τους στίχους του Ιώβ, ο άγιος Ιωάννης Χρυσόστομος θεωρεί εύλογα ότι ο Ιώβ μοιάζει να έχει υπόψη του την αδυναμία της ανθρώπινης φύσης. Και η συγκεκριμένη αδυναμία αφορά στη φύση μετά την πτώση, που είναι φορέας όλων των αρνητικών συνεπειών του προπατορικού αμαρτήματος. Θα παρατηρήσουμε ότι ο ίδιος ο Ιώβ δεν φαίνεται να στοχεύει σε κάποια προσωπική αμαρτία, καθώς τούτη η εκτίμηση δεν τον εμποδίζει να συνεχίσει να θεωρεί τον εαυτό του ως δίκαιο • ως θυμηθούμε ότι και ο Ίδιος ο Θεός θεωρεί τον Ιώβ «άμεμπτον», πραγματικότητα που επιβεβαιώνει παρόμοια και ο συγγραφέας του βιβλίου. Αντίθετα, οι φίλοι του Ιώβ, υποκριτικά, δημιουργούν ένα δεσμό ανάμεσα στην ακαθαρσία, που αυτοί αποδίδουν σε κάθε άνθρωπο από τη σύλλησή του, και στην ενοχή (πρβλ. Ιώβ 4,17 • 15,14 • 25, 4). Είναι σημαντικό και το στοιχείο ότι η έκφραση: «θνητός [...] που γεννιέται από γυναίκα», που χρησιμοποιείται από τον Ιώβ (14, 1), και η οποία στο στόμα του «δεν αποκαλύπτει τίποτε άλλο παρά τη φθίση της ανθρώπινης ύπαρξης», βρίσκει το αποκλίνον νόημα της στους φίλους του (πρβλ. Ιώβ 15, 14 • 25, 4): «από την έννοια της περατότητας, ο Ελιφάζ ολισθαίνει μεμιάς σε αυτή της ενοχής. Ο Βιλδάδ, με τη σειρά του, επαναλαμβάνει [...] τον ίδιο τύπο συλλογισμού».

Μπορούμε λοιπόν να πούμε, ότι εδώ ο Ιώβ υπενθυμίζει, ως μια αιτία των δεινών του,

τις συνέπειες της προπατορικής αμαρτίας, η οποία επηρεάζει την ανθρώπινη φύση. Ωστόσο, αυτό παρουσιάζεται στον λόγο του απλά και μόνο σύντομα, υπαινικτικά και έμμεσα: δεν αποτελεί παρά «πρώτη αίσθηση, σαν μέσα από την καταχνιά, για ό,τι στην Καινή Διαθήκη, θα είναι ορατό “ως εν εσόπτρω”».

Το πάθημα του Ιώβ ως πειρασμός

Το πάθημα και όλα τα δεινά που περνάει ο Ιώβ μοιάζουν ξεκάθαρα σαν πειρασμοί. Ο διάβολος του ασκεί πίεση με τους πειρασμούς, ώστε να τον οδηγήσει στην αμαρτία και τα πάθη. Ο διάβολος ελπίζει ότι ο Ιώβ θα κατηγορήσει τον Θεό και θα οδηγηθεί έτσι στην προσβολή της αγαθότητάς Του, και επιπλέον θα στραφεί εναντίον Του και τελικά θα Τον απορρίψει. Ο στόχος αυτός που θέλει να πετύχει ο διάβολος εκφράζεται σαφώς από τη γυναίκα του Ιώβ: «Ακόμα επιμένεις σε αυτή την ευσέβειά σου; [...] Βλαστήμα λοιπόν τον Θεό και πέθανε» (Ιώβ 2, 9). Και είναι τόσο σαφής ο τρόπος ώστε ορισμένοι ερμηνευτές έχουν δει στο πρόσωπο της γυναίκας του Ιώβ όχι μόνο ένα εκτελεστικό όργανο του διαβόλου, αλλά και μια ενσάρκωσή του. Μέσα από τα λόγια τούτα διατυπώνονται οι τέσσερις μεγαλύτεροι πειρασμοί που είναι δυνατόν να δεχτεί ο άνθρωπος στη συνάντησή του με τον πόνο: 1) Απώλεια της υπομονής, 2) Παράδοση σε πάθη που συνδέονται με την αποφυγή του παθήματος, 3) Κατηγορία και κατάρρα εναντίον του Θεού, 4) Παράδοση στον θάνατο. Αλλά η τελευταία προσβολή («πέθανε») έχει και ένα άλλο νόημα: προλέγει τι θα συμβεί στον άνθρωπο που θα ενδώσει σε τούτους τους πειρασμούς και εκφράζει επίσης σαφέστατα το πιο χθόνιο σχέδιο του διαβόλου, τον πνευματικό θάνατο του ανθρώπου. Αυτός επέρχεται ιδιαίτερα αν ο άνθρωπος υποχωρήσει στον τρίτο πειρασμό, σε αυτόν που καταρχάς στοχεύει ο διάβολος, όπως αποκαλύπτουν δύο φορές τα λόγια του ενώπιον του Θεού: «Βάλε το χέρι σου και ακούμπησε τα υπάρχοντά του• σου ορκίζομαι ότι θα σε βλασφημήσει δημόσια» (Ιώβ 1,11)• «Κάνε, λοιπόν, πως αγγίζεις το ίδιο του το σώμα και να δεις αν δημόσια δεν σε βλασφημήσει!» (Ιώβ 2, 5)

Ο εξαιρετικός χαρακτήρας του Ιώβ

Αυτό που θα προκαλούσε την πτώση του κοινού θνητού δεν οδήγησε και τον Ιώβ στην πτώση. «Έτσι παρ' όλες αυτές τις συμφορές, ο Ιώβ δεν αμάρτησε και δεν ξεστόμισε τίποτα το απρεπές εναντίον του Θεού» (Ιώβ 1, 22• πρβλ. 22, 10). Όχι μόνο δεν βλασφήμησε ο Ιώβ τον Θεό κατά τη διάρκεια της δοκιμασίας του, αλλά Τον δοξολογούσε (πρβλ. Ιώβ 1, 21).

Στους πειρασμούς του Σατανά ο Ιώβ αντέταξε τρεις βασικές στάσεις: 1) Σταθερή

υπομονή στις δοκιμασίες, 2) Αταλάντευτη πίστη στον Θεό, στο πλαίσιο της οποίας όχι μόνο δεν Τον βλασφήμησε, αλλά και δεν Τον κατηγορήσε και, μολονότι ήταν πεπεισμένος για το δίκιο του, δεν θεώρησε ως ένοχη τη δικαιοσύνη Του και έφτασε μέχρι του σημείου να παραδεχτεί ότι θα μπορούσε να ήταν Εκείνος ο δημιουργός των δεινών του, 3) Αληθινή ελπίδα στον Θεό, δίχως υπεκφυγές.

Την αντίσταση και τη νίκη του επί των πειρασμών, ο Ιώβ δεν τις απέδιδε μόνο στις δικές του δυνάμεις, αλλά στην ενίσχυση και στήριξη από τη θεία δύναμη ως απάντηση στην προσευχή του.

Μπορούμε να διαπιστώσουμε επίσης ότι, όπως όλοι οι Δίκαιοι της Παλαιάς Διαθήκης τους οποίους ο Θεός είχε επιστρατεύσει σε μια αποστολή παιδαγωγίας και προφητείας, ο Ιώβ εδώ παρέχει τη μαρτυρία για κάποια ιδιαίτερη χάρη, η οποία του έχει δώσει τη δυνατότητα, σε κάποιο βαθμό τουλάχιστον, να ξεφεύγει από την κοινή μοίρα της ανθρωπότητας που βρίσκεται υπό το κράτος των συνεπειών του προπατορικού αμαρτήματος. Και στην προκειμένη περίπτωση, του επιτρέπει να αντισταθεί στην πίεση που, άμεσα ή έμμεσα, του ασκεί ο διάβολος διά μέσου του σώματος ή του παθητικού στοιχείου της ψυχής, και επομένως να μην ηττηθεί από τα δεινά, να μην υποχωρήσει εύκολα στους πειρασμούς, και να μην υποταχτεί στην αμαρτία και τα πάθη. Έχουμε επισημάνει ότι τούτο το χαρακτηριστικό που αφορά στους Δίκαιους της Παλαιάς Διαθήκης συνδεόταν με την αποστολή που τους είχε αναθέσει ο Θεός: να αναγγείλουν τον ερχομό του Χριστού και να προεικονίσουν τη σωτηριώδη οικονομία Του.

(Απόσπασμα από το βιβλίο του Jean Claude Larchet [“Ο Θεός δεν θέλει τον πόνο των ανθρώπων”](#), Εκδόσεις “Εν πλω”. Στο βιβλίο μπορεί ο αναγνώστης να βρει τις παραπομπές του παρόντος αποσπάσματος)